

GENERAL AND PROFESSIONAL SELF-DEVELOPMENT FEATURES OF PEDAGOGICAL PROFILE UNDEGRADUATES IN HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS

The article makes attempts to analyze the features of general and professional master students self-development while studying in pedagogical higher institution.

Key words: self-development, general self-development, professional self-development, readiness for professional self-development, self-motivation, personality-oriented education.

УДК 378.126: 316.7

Л. Ю. Султанова

ОСВІТА ЯК СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ФЕНОМЕН

У статті акцентується увага на феноменальності культури. Освіта розглядається як один з феноменів культури. Окреслюються три напрями аналізу взаємодії культури та освіти, які спостерігаються у наукових дослідженнях. Визначається взаємозалежність культури і освіти. Аналізується сучасне розуміння освіти. Обґрунтовується бачення людини як посередника між культурою і освітою та вживання поняття «людина культури».

Ключові слова: культурний феномен, освіта, культура, «людина культури».

Постановка проблеми, її зв'язок з важливими завданнями. Аналізуючи культуру у феноменологічному аспекті, нами було зроблено висновок, що культура за своєю суттю є феноменальною або, іншими словами, пов'язана з конституюванням феноменів свідомості та феноменів життєвого світу, невід'ємно пов'язаних з існуванням людської істоти. До таких феноменів культури належать і освіта, яка посідає певне місце в системі культури, причому її роль залежить від цінностей та ідеалів конкретної культури.

У сучасному суспільстві освіта стала однією із найширших сфер людської діяльності. Соціальна роль освіти помітно підвищилася: від її спрямованості й ефективності сьогодні багато в чому залежать перспективи розвитку людства. В останнє десятиліття світ змінює своє ставлення до всіх видів освіти. У структурі освіти саме вища освіта як механізм відтворення освіти в цілому, науки та культури перебуває на основній позиції. Тому вища освіта повинна випереджати у своїй якості вимоги, що формуються на інших ступенях неперервної освіти.

Освіта, особливо вища, розглядається як провідний фактор соціального та економічного прогресу. Причина такої уваги полягає в розумінні того, що найважливішою цінністю і основним капіталом сучасного суспільства є людина, здатна до пошуку і освоєння нових знань, прийняття нестандартних рішень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій з проблеми, виокремлення невирішених її частин. Досліджуючи дану проблему, ми проаналізували праці сучасних дослідників освіти як феномену культури – Є. В. Бондаревської, І. Е. Відт, Е. Н. Гусинського, А. В. Рогової та О. І. Субетто та ін., а також праці зарубіжних авторів Анрі-Ірене Марру (дослідник античності), Маргарет Мід (антрополог).

Мета статті полягає в обґрунтуванні того, що освіта як процес передбачає певний рух особистості в полі культури суспільства.

Виклад основного матеріалу. У процесі освіти людина освоює духовні цінності. Культура є передумовою і результатом освіти людини. Оволодіння культурою дає можливість людині не тільки адаптуватися до умов постійно змінюваного соціуму, а й стати здатною до активної діяльності, що дозволяє виходити за межі заданого, розвивати власну суб'єктність і примножувати потенціал світової цивілізації. Освіта є необхідним і важливим фактором розвитку як економіки, політики, культури, так і всього суспільства.

Поняття «освіта» має три основних значення. Освіту розуміють перш за все як надбання особистості (цінність), яке вона може певним чином набути і надалі мати у своєму розпорядженні. Ціннісну характеристику освіти можна представити у вигляді трьох взаємопов'язаних між собою складових: освіта як цінність державна, як цінність суспільна, як цінність особистісна. Ми розрізняємо освіту як цінність державну і суспільну, оскільки держава і суспільство – поняття не ідентичні. У різні історичні періоди і на різних територіях взаємовідношення між державою і

суспільством нерідко були надзвичайно складними, і їх погляди на пріоритетні завдання в процесі розвитку освіти далеко не завжди збігалися.

Якщо розглядати освіту як певне надбання особистості, закладене в психіці суб'єкта, що належить його індивідуальній культурі, формується в процесі спілкування з іншими людьми, в процесі надбання особистого досвіду пізнання світу, то можна зробити висновок, що освіта залежить від середовища, в якому відбувається розвиток людини, і, як наслідок, визначає індивідуальний контекст її світосприйняття. Тобто освіта як складна система є підсистемою індивідуальної культури особистості.

У той же час освіту здобувають, тому це поняття одночасно означає і процес набуття, і результат.

Стосовно розуміння освіти як процесу зазначимо, що освіта за своєю суттю є діяльністю, процесом. А саме процесом руху від мети до результату. Освітній процес специфічний за своєю спрямованістю, тому у своєму змістовому та організаційному аспекті залежить від поставлених цілей і очікуваних результатів освітньої діяльності.

Нерідко науковці для позначення процесу як сукупності впливів на формування особистості, що приводять до засвоєння навичок поведінки в суспільстві і прийнятих у ньому соціальних норм, та результату цього процесу замість поняття «освіта» використовують поняття «виховання». У такому випадку, зазначають Е. Н. Гусинський та Ю. Й. Турчанінова поняття «освіта» означає процес і результат освоєння особистістю конкретних змістових аспектів культури. Це відбувається у зв'язку з тим, що цілісний процес становлення та розвитку особистості, прийняття нею моральних норм, засвоєння різного роду інформації вже не вдається описати одним словом, тому для цього використовують два: «освіта» і «виховання» [1, с. 95].

Педагогічний процес значною мірою визначає *результат* освіти. Тому освіта у своїй якісній характеристиці позиціонується не тільки як цінність, система чи процес. Це певною мірою ще й результат, фіксуючий факт присвоєння державою, суспільством і особистістю цінностей, генерованих у процесі освітньої діяльності, які вкрай важливі для всіх сторін їх життя.

Без передбачення, а точніше без прогнозування очікуваних і бажаних результатів освітньої діяльності будь-які дослідження стратегічного характеру фактично позбавлені сенсу. Більш того, так необхідна конкретика будь-якої стратегії безпосередньо залежить від ступеня конкретизації очікуваних результатів освіти (на всіх рівнях) згідно з якомога більш конкретними критеріями результативності, що належать до всіх складових кінцевого «продукту» освітньої діяльності.

Це явище може оцінюватися безпосередньо, на власне педагогічному рівні, у вигляді якісно і кількісно оцінюваних знань, умінь, навичок, творчих, світоглядних, ментальних і поведінкових якостей, які людина або група людей опанувала в процесі отримання освіти відповідного рівня і профілю.

Насамкінець систему освіти розуміють як соціальний інститут, який допомагає громадянам розраховувати на таке надбання, що є ще одним варіантом змістового трактування даного поняття.

Таким чином, освіту можна розглядати як цінність, процес, результат та систему. Зазначимо, що складові наведеного розуміння поняття «освіта» не можуть існувати окремо. Існування даних елементів передбачає їх єдність у такому багатоплановому динамічному явищі, як освіта.

Подібне розуміння освіти спостерігаємо у німецького дослідника освіти Д. Ленцена, який підкреслює провідну роль освіти в процесі формування особистості людини [2]. На думку науковця, термін «освіта» у німецькій мові набуває структурного значення і має кілька вимірів, які характеризують індивіда, а саме:

освіта як індивідуальний стан. Упродовж усього періоду становлення національного освітнього інституту простежується певний освітній ідеал, який на кожному етапі розвитку нації класифікував весь зміст освіти, визначаючи тим самим ідеал «освіченої людини». Наприклад, людина вважається освіченою, якщо вона володіє певним пізнанням в галузі національної класичної культури;

освіта як індивідуальна можливість. Неможливість однозначного викладу основних положень змісту «формальної освіти» викликала необхідність опису певних здібностей і компетенцій, якими повинна володіти освічена людина. У цьому випадку освіта буде індивідуальною можливістю людини. Основне положення «формальної освіти» – хто навчився того, як треба вчитися, той може завжди здобувати нові знання сам;

освіта як індивідуальний процес. Освіта розглядається як індивідуальний процес становлення людини під час її розвитку, розкриття того, що вже є в ній, перетворення її на індивіда;

освіта як найвища цінність людини. У кожній культурі соціальних систем Західної Європи, які складають предмет власного гуманітарного знання, процедури освіти мають особливі, специфічні якості. Їх механізми, причини, наслідки перебувають у тісному взаємозв'язку, схильні до

випадковості й одиничні в історичній практиці етносів і народів, соціальних груп і кожної людини зокрема, оскільки розгортаються у культурному середовищі, живому, рухливому та мінливому.

Відзначимо, що спроба аналітичного розгляду досліджуваного об'єкта не заперечує паралельного існування інших характеристик. Зокрема, у філософії існують і більш складні підходи до визначення поняття «освіта».

Наприклад, О. І. Субетто визначає освіту як складну категорію, яка розкривається через систему визначень, що відображають два взаємодоповнювальних класи основ – соціоцентристських (культуроцентристських) і людиноцентристських (антропоцентристських) [3, с. 584–585].

Соціоцентристські визначення освіти:

– механізм відтворення суспільного інтелекту і його основних складових – науки, культури та освіти;

– спосіб трансляції соціокультурного досвіду з покоління до покоління в суспільно організованих формах – соціогенетичний механізм розвитку;

– духовне освітньо-педагогічне відтворення людини;

– суспільний інститут соціального наслідування культури, мистецтва, науки, цінностей, моральності, духовності, національно-етнічного архетипу, стандартів освіченості, знань.

Людиноцентристські визначення освіти:

– спосіб розвитку людини (соціалізації людини, трансформації її в особистість) через суспільно організовану сукупність комунікацій і дій різних типів з учителями та учнями, з книгами (що містять знання про минуле та сьогодення, соціокультурний досвід людства), з сучасними комп'ютерними інформаційними системами, що зберігають та генерують знання, з організованою соціальною практикою;

– цілеспрямований процес навчання, виховання і освіти у вузькому сенсі (як трансляції знань) в інтересах особистості, що супроводжуються констатацією досягнення громадянами освітніх рівнів (або освітніх цензів).

Отже, існують різні підходи до визначення поняття «освіта». Найпоширенішим є розуміння освіти у поєднанні чотирьох складових: освіта як цінність, як процес і результат, як система. Зазначимо, що наведені визначення не суперечать одне одному, а висвітлюють різні аспекти явища.

Важливе значення в організації процесу освіти належить освітнім закладам (у контексті нашого дослідження полікультурної освіти майбутніх викладачів – це вищі педагогічні навчальні заклади), здатним забезпечити всі умови для розуміння людиною того, що світ не обмежується однією культурою, в рамках якої відбувалось її становлення.

Нерідко науковці для позначення процесу як сукупності впливів на формування особистості, що приводять до засвоєння навичок поведінки в суспільстві і прийнятих у ньому соціальних норм, та результату цього процесу – замість поняття «освіта» використовують поняття «виховання». У такому випадку поняття «освіта» характеризують як процес і результат освоєння особистістю конкретних змістових аспектів культури.

На думку Е. Н. Гусинського та Ю. Й. Турчанінової це відбувається у зв'язку з тим, що цілісний процес становлення та розвитку особистості, прийняття нею моральних норм, засвоєння різного роду інформації вже не вдається описати одним словом, тому для цього використовують два: «освіта» і «виховання» [1, с. 95].

У наукових дослідженнях, присвячених аналізу взаємодії культури та освіти, простежується наявність трьох напрямів:

– напрям, зорієнтований на культурогенезну функцію освіти, її гуманістичну та етичну спрямованість;

– напрям, присвячений аналізу освіти як культурного феномену, обґрунтуванню методологічного рівня розуміння проблеми співвідношення освіти і культури;

– напрям, пов'язаний з обґрунтуванням нової методології педагогічних досліджень, заснованої на позиції вітчизняної культурології та західної антропології, згідно з якою людина, перебуваючи на межі двох метасистем – природи і культури, є суб'єктом культури і всевітньо-історичного процесу.

Визначаючи взаємозалежність культури і освіти, російська дослідниця І. Е. Відт, яка розглядає культуру як систему, зафіксовану в соціокоді, що відображає форму свідомості і діяльності суб'єкта в просторі і часі, говорить про те, що ця система передбачає наявність підсистеми (сфери освіти), в межах якої триває процес соціального відтворення шляхом «розпредмечування» смислу соціокоду

кожному наступному поколінню. Будучи підсистемою культури, освіта репрезентує в собі ознаки культури, в межах якої вона функціонує, і в нормі є «відбитком» або проекцією культури, що її породила [4, с. 13].

Таким чином, освіта – явище вторинне по відношенню до культури, оскільки вона несе в собі всі ознаки тієї культури, в межах якої існує. Такої ж думки притримується і дослідник античності Анрі-Ірене Марру, який зазначає: «Освіта – явище вторинне і підпорядковане по відношенню до культури і в нормі становить собою щось на зразок короткого її викладу...» [5, с. 11].

Проте, з іншого боку, культура є продуктом свідомості суб'єкта культури. Це означає, що еволюція суб'єкта культури забезпечує процес культуригенезу (*процес постійного самооновлення культури, і саме виникнення культури та її окремих, раніше не існуючих феноменів*). Тобто освіта виконує культуригенезну функцію, формуючи в силу активізації потенційного компонента педагогічної культури, свідомість суб'єкта, здатного забезпечити наступний еволюційний етап цивілізації. У біфуркаційні періоди (*біфуркація – зміна характеру руху динамічної системи у великому часовому інтервалі при зміні одного або декількох параметрів*) саме цей компонент є вирішальним з огляду виконання ним культуригенезних функцій, адже в цей період створюється модель освіти майбутнього і формується свідомість суб'єкта, здатного здійснювати культурні програми майбутнього.

Якщо розглядати освіту як певне надбання особистості, закладене в психіці суб'єкта, належить його індивідуальній культурі, формується в процесі спілкування з іншими людьми та в процесі надбання особистого досвіду пізнання світу, то можна стверджувати, що освіта залежить від середовища, в якому відбувається розвиток людини і як наслідок, визначає індивідуальний контекст її світосприйняття. Таким чином, освіта як складна система є підсистемою індивідуальної культури особистості.

Освіта здобувається в процесі взаємодії особистості з культурою спільноти, тому чим більше людина отримує знань про світову культуру, тим багатші перспективи її індивідуальної освіти. Важливе значення в організації цього процесу належить освітнім закладам (у контексті нашого дослідження полікультурної освіти майбутніх викладачів – це вищі педагогічні навчальні заклади), здатним забезпечити всі умови для розуміння людиною того, що світ не обмежується однією культурою, в рамках якої відбувалось її становлення. Проте провідна роль, звичайно, належить особистості викладача вищого навчального закладу.

Американський антрополог Маргарет Мід запропонувала класифікацію культур на основі характеру трансляції досвіду між поколіннями. Вона виокремила три основні типи культури: постфігуративна, кофігуративна і префігуративна. У постфігуративній культурі діти вчать насаперед у своїх попередників; в кофігуративній – діти, і дорослі вчать в однолітків; а в префігуративній – дорослі вчать у своїх дітей [6]. Орієнтуючись на цю класифікацію, науковці переконані у тому, що традиційна система освіти все ще багато в чому дотримується установок постфігуративної культури. Вона ніяк не може звільнитися від логіки, притаманної цьому етапу розвитку. У ній не явно передбачається, що всі люди однакові й повинні освоїти одні й ті ж сукупності знань, умінь і навичок. Способів кофігуративного навчання (проектна робота, інші форми групового навчання) поки відносно мало. Вступ у нову, префігуративну, за Маргарет Мід, культурну епоху в галузі освіти, мабуть, стане можливим завдяки збільшенню кількості різноманітності альтернативних освітніх систем, в яких основною цінністю стане розвиток особистості [1, с. 67].

Оскільки проблема місця і ролі освіти в суспільстві зумовлена самою людською природою, ми розглядаємо викладача як посередника між культурою і освітою, звертаючись при цьому до поняття «людина–культура», що найбільш адекватно відповідає на запити часу про взаємозв'язок таких двох феноменів, як людина і культура.

Поняття «людина культури» в науковий обіг активно стало вводиться починаючи з 90-х років ХХ століття, підкреслюючи взаємозв'язок виховання і культури. Разом з тим дане поняття не нове для гуманітарних наук.

Як зазначає Антоніна Вікторівна Рогова (*російська дослідниця ідеї виховання людини культури у філософсько-педагогічній думці Росії і російського зарубіжжя в період другої половини ХІХ – першої половини ХХ століття*), формування поняття «людина культури» здійснювалося в російському філософсько-педагогічному знанні впродовж ХІХ століття в напрямі осмислення ідеї культури, яка до того часу вже була глибоко проаналізована в європейській літературі [7].

А. В. Рогова виокремлює п'ять етапів становлення поняття «людина культури».

Перший етап (50-ті роки XIX століття) характеризується виникненням інтересу до феномену культури в російській філософії. У цей період специфіка тлумачення ідеї культури зумовлювалась становленням російської філософської думки на релігійній основі.

Другий етап охоплює 60–80-ті роки. На межі 60-х років відбулася зміна педагогічної парадигми. У цей період всебічно вивчаються фактори розвитку особистості, порушуються питання про ідеал людини, взаємозв'язок людини і суспільства. У результаті глибокого педагогічного осмислення виявляється специфічна роль культури в даних процесах. Особливо часто термін «культура» вживається у зв'язку з проблемою національної самобутності народу.

Третій етап (90-ті роки XIX століття – початок XX століття) характеризується поглибленням уявлень про взаємозв'язок культури і виховання, реалізацією культурологічного підходу в процесі аналізу провідних педагогічних категорій. У другій половині XIX століття увага педагогів звертається не тільки на проблему культури як контексту, в якому здійснюється виховання людини, а й на проблему представленості культури в предметі педагогіки. Цей пошук був перерваний подіями 1917 року. Далі розпочався новий період тлумачення проблеми культури і людини, їх сутності та взаємозв'язку. Провідного значення набув марксистський погляд на розуміння зв'язку культури і виховання людини, який втілювався на рівні державної політики в теорії культурної революції.

Подальший розвиток цього питання відбувався у філософсько-педагогічній думці російського зарубіжжя – це четвертий етап становлення поняття, який охоплює 20-ті роки – першу половину 40-х років XX століття. Для цього періоду характерним є обґрунтування функцій культури як джерела і мети виховання, виявлення специфіки релігійних і світських цінностей виховання, визначення їх місця в ієрархії національних цінностей культури, обґрунтування закономірностей виховання людини культури.

Вивчаючи механізми впливу цінностей на творення внутрішнього світу людини, російські вчені дійшли до висновку, що тільки в результаті осмислення діяльності індивіда, перетворення цінностей і значень «для всіх» в смисли «для мене», в духовні потреби особистості відбувається становлення «внутрішнього» людини – людини культури. У роботах учених були розкриті умови виховання людини культури у взаємозв'язку процесів суб'єктивації і об'єктивації джерел культури, була зроблена фундаментальна спроба проаналізувати представленість феномену культури в педагогіці (традиційно мала місце інша логіка: розглядати педагогіку в проблемному полі культури).

П'ятий етап (друга половина 40-х – 50-ті роки XX століття) характеризується формулюванням науковцями загальних смислових значень світських і релігійних цінностей, можливих меж їх інтеграції, прагненням знайти шляхи зближення європейського та вітчизняного розуміння змісту і процесу виховання людини культури, спробою вписати концепцію виховання людини культури у світову філософсько-педагогічну думку. Реалізація релігійно-ціннісного підходу до розгляду культури дозволила вченим з філософсько-педагогічних позицій сформулювати онтологічно значущі положення про людину як вищу духовну цінність, людину – носія і творця духовно-моральних цінностей, аксіологічну функцію виховання і на цій основі обґрунтувати статус культури не тільки як соціального, а й педагогічного явища, аргументувати постановку питання про розгляд феномену культури в предметі педагогіки.

Виявлення взаємозв'язку виховання і культури дозволило представникам філософсько-педагогічної думки другої половини XIX – першої половини XX століття окреслити феномен людини культури в єдності складових: людина, що має в собі культ піднесеного ідеалу і культ предків; людина, яка вдосконалює себе відповідно до вищих духовних цінностей; людина, яка «предметно» живе в системі цих цінностей – суб'єкта зовнішньої культури.

Одним з перших дефініцію «людина культури» використав у своїх статтях, пов'язаних з розробленням концепції культурологічної школи і базисного навчального плану, Олександр Федорович Малишевський [8]. Він указував на те, що в процесі осягнення смислів індивід постає як «людина культури», точніше як людина специфічної культури, що змінюється «у часі і просторі».

Олександр Іванович Субетто характеризує поняття «людина культури» як багаточарове і багаторівневе. Зміст поняття науковець пов'язує з процесом руху від освоєння культури предків і її духовних цінностей до світової культури й усвідомлення свого місця і ролі по відношенню до неї [9].

Євгенія Василівна Бондаревська є автором культурологічної концепції особистісно орієнтованої освіти, смисловим ядром якої є орієнтація на виховання громадянина, людини культури та моральності. Розкриваючи сутність людини культури, академік вказує на такий тип особистості,

ядром якого є суб'єктивні властивості, що визначають міру її свобод, гуманності, духовності, життєтворчості [10].

Провідна роль у процесі освіти, звичайно, належить особистості викладача вищого навчального закладу. Взагалі, система освіти, яка склалась в культурі Нового часу, спрямована на навчання, а не на виховання і учителів або викладачів вищих навчальних закладів, які б одночасно поєднували у собі педагога і вихователя, на жаль небагато, як і взагалі небагато людей, які обирають своїм покликанням життя в культурному просторі.

Таким чином, у цивілізаційному просторі постійно здійснюються спроби адаптувати культуру до потреб цивілізації в цілому або до певного її елементу. Методами державного регулювання або, інакше кажучи, адміністративними методами неможливо впливати на культурний простір. Єдиним способом змінити конфігурацію простору залишається прагнення людини в даний історичний час добровільно, у вигляді сформованої потреби реалізовувати ті чи інші культурні цінності. Таке завдання можна вирішити в основному за допомогою освіти, оскільки освіта передбачає сходження конкретної людини до культури, входження в культурний простір і актуалізацію для себе його основних структурних елементів.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Підсумовуючи, зазначимо, що освіта як процес передбачає певний рух особистості в полі культури суспільства, який може здійснюватись у двох напрямках. Один передбачає активний рух людини шляхом пізнання, розроблення і удосконалення індивідуальної системи моделей світу. Другий – зростання особистості в культурному середовищі, що стає її невід'ємною частиною, прийняття норм, звичаїв і звичок, освоєння модельного фонду, який здавна належить співтовариству. Існуюча нині модель освіти спрямована на третій рівень розвитку психіки людини – рівень інтелекту, тоді як рівень свідомості (четвертий–найвищий) залишається непринциповою метою і «освоюється» опосередковано, не завдяки, а нерідко всупереч організованій системі освіти.

Мета сучасної освіти – розвиток тих властивостей особистості, які потрібні їй і суспільству для залучення до соціально-цінної діяльності. У зв'язку з цим цілком чітко усвідомлюється гуманізація (*орієнтація освітньої системи на повагу прав кожної людини*) і гуманітаризація (*формування культури мислення на основі глибокого розуміння всієї культурної спадщини*) освіти.

З процесами демократизації та гуманізації в сучасному суспільстві відбувається зміна педагогічної парадигми, яку ми розуміємо як синтез концептуальних теоретичних положень і способів їх реалізації, загально визнаних для даного товариства вчених. На зміну панівної функціонально орієнтованої парадигми освіти приходить нова – гуманістична парадигма, спрямована на переорієнтацію процесу навчання на процес самореалізації особистості. Метою виховання стає не формування особистості, а її розвиток.

Література

1. Гусинский Э. Н. Введение в философию образования / Э. Н. Гусинский, Ю. И. Турчанинова. – М. : Логос, 2003. – 248 с.
2. Lenzen D. Pädagogische grundbegriffe. Band 2: Jugend bis Zeugnis / D. Lenzen. – Reinbek bei Hamburg, 1989. – 850 s.
3. Субетто А. И. Сочинения. Ноосферизм: В 13 томах. Том восьмой : Квалитативизм : философия и теория качества, квалитология, качество жизни, качество человека и качество образования. Книга 2 / А. И. Субетто / под ред. Л. А. Зеленова. – С.-Петербург – Кострома : КГУ им. Н. А. Некрасова, 2009. – 334 с.
4. Видт И. Е. Образование как феномен культуры: эволюция образовательных моделей в историко-культурном процессе : автореф. дис. на соискание учёной степени д-ра пед. наук : 13.00.01 «Общая педагогика, история педагогики и образования» / И. Е. Видт; Государственное образовательное учреждение высшего профессионального образования «Тюменский государственный университет». – Тюмень, 2003. – 50 с.
5. Марру А. И. История воспитания в античности (Греция) / пер. с франц. А. И. Любжина / А. И. Марру. – М. : «Греко-латинский кабинет Ю. А. Шичалина», 1998. – 427 с.
6. Mead M. Culture and Commitment: Natural History Press / M. Mead. – N.Y.: Natural History Press. Doubleday and Co Ins., 1970. – 113 p.
7. Рогова А. В. Идеи воспитания человека культуры в философско-педагогической мысли России и русского зарубежья: Вторая половина XIX – первая половина XX вв.: автореф. дис. на соискание учёной степени д-ра пед. наук : 13.00.01 «Общая педагогика, история педагогики и

образования» / А. В. Рогова; Российский государственный педагогический университет имени А. И. Герцена. – Санкт-Петербург, 2004. – 41 с.

8. Малышевский А. Ф. Мир человека : пособие для учителя / А. Ф. Малышевский. – М. : Интерпракс, 1995. – 192 с.

9. Субетто А. И. Творчество, жизнь, здоровье и гармония: (этюды креативной онтологии) / А. И. Субетто. – М. : Логос, 1992. – 202 с.

10. Бондаревская Е. В. Педагогика: личность в гуманистических теориях и системах воспитания / Е. В. Бондаревская, С. В. Кульневич. – Ростов-на-Дону : ТЦ «Учитель», 1999. – 560 с.

Л. Ю. Султанова

ОБРАЗОВАНИЕ КАК СОЦИОКУЛЬТУРНЫЙ ФЕНОМЕН

В статье акцентируется внимание на феноменальности культуры. Образование рассматривается как один из феноменов культуры. Определяются три направления анализа взаимодействия культуры и образования, наблюдаемые в научных исследованиях. Определяется взаимозависимость культуры и образования. Анализируется современное понимание образования. Обосновывается видение человека как посредника между культурой и образованием, а также употребление понятия «человек культуры».

Ключевые слова: культурный феномен, образование, культура, «человек культуры».

L. Sultanova

EDUCATION AS A SOCIAL AND CULTURAL PHENOMENON

In the article the attention is concentrated on the culture as a complex polysyllabic phenomenon. Education is regarded as one of the culture phenomenon. Three trends in analysis of interaction culture and education are defined that are revealed in scientific researches. The interdependence of culture and education is determined. The analysis of modern education understanding has been done. Person's interpretation as a middleman between culture and education and the use of «person of culture» conception is motivated.

Key words: a cultural phenomenon, education, culture, «person of culture».

УДК 378; 37.013; 37.032

С. В. Копилова

ТЕХНОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ПІДГОТОВКИ МАГІСТРІВ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ В УМОВАХ АДАПТИВНОЇ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ СИСТЕМИ

У статті розглянуто технологічний аспект вирішення проблеми підвищення ефективності підготовки магістрів соціальної роботи в умовах адаптивної соціально-педагогічної системи. Увагу зосереджено на технології організації орієнтувальної діяльності магістрів соціальної роботи, яка є складовою цілісної технологічної моделі взаємодії студентів і викладачів, диференційованої відповідно до етапу професійної підготовки. Ця технологія є органічно пов'язаною з технологією управління навчальною діяльністю студентів та технологією створення ситуацій організованого групового спілкування.

Ключові слова: адаптивна соціально-педагогічна система, професійна підготовка магістрів соціальної роботи, технологія організації орієнтувальної діяльності, технологія упорядкованої взаємодії суб'єктів професійної підготовки, технологія активізації через згоду, освітній навігатор.

Постановка проблеми. Необхідність розв'язання гострих соціальних проблем зумовлює потребу в підвищенні ефективності професійної підготовки фахівців соціальної роботи. Запровадження багаторівневої системи освіти в Україні спонукає до осмислення специфіки підготовки магістрів соціальної роботи. Одним із шляхів підвищення ефективності педагогічного процесу є реалізація технологічного підходу. Система взаємодії студента та викладача суттєво змінюється при переході з етапу на етап, що зумовлює необхідність вираження цілісної технології через єдність технології організації орієнтувальної діяльності магістрів соціальної роботи, технології управління навчальною діяльністю студентів при вивченні професійно орієнтованих дисциплін, технології створення ситуацій організованого групового спілкування. У скороченому варіанті мова йде про технологічні моделі організації, управління, спілкування.